

IRKÇILIĞIN DÖNÜŞÜMÜ: KAVRAMSAL VE KURAMSAL BİR ANALİZ*

Emine ERDEN KAYA ** & Şenol DURGUN***

Öz

İrk kavramının insanları tasnif için, biyolojik bir araç haline getirilmesi ve insan çeşitliliğinin deri rengi, kafatası gibi fenotipik özelliklerle ileri-geri, aşağı-üstün, efendi-köle gibi söylemlerle ayrıştırılması biyolojik ırkçılık denilen bir ideolojinin doğuşuna sebebiyet vermiştir. Bunda özellikle 17. yüzyıldan sonra bilimsel bir çaba içinde üretilen ırk kuramları ve bu kuramların çeşitli felsefi yorumları önemli ölçüde etkili olmuştur. Bu gelişmeler ise tarihsel süreçte (günümüzde geçerliliği olmayan) bilimsel verilerin sağladığı meşruiyetle, özellikle kendilerini modern gören Batı toplumlarının, geri görülen farklı fiziksel ve kültürel özellikteki insanları, dışlama, ötekileştirme, düşmanlaştırma ve yok etme pratiklerini arttırmıştır. İnsanlığın, 20. yüzyılın ortalarına kadar yaşadığı, köle ticaretinden soykırımlara kadar çeşitlenen acı tecrübelerden sonra, özellikle genetik bilimindeki gelişmeler, bilimsel manada bir ırk kavramının insanları sınıflandırmada kullanılamayacağını ortaya koymuştur. Özellikle 1970'li yıllardan sonra ise, kültürel farklılıklarla insanların dışlandığı ve ötekileştirildiği, "ırksız ırkçılık" çerçevesinde değerlendirilen, bir yeni ırkçılık türü fenomen haline gelmiştir. Bu yeni ırkçılığın kökleri organik olarak biyolojik ırkçılıkla bağlıdır ve onun dönüştürücü halidir. Bu çalışmanın konusu, tarihsel süreçte, eski biyolojik ırkçılıktan yeni kültürel ırkçılığa doğru evrilen bu dönüşümün temel etmenleri ve kavramların muhtevalarındaki değişikliklerdir. Yöntem olarak, karşılaştırmalı "tarihsel sosyolojik analiz" benimsenmiştir. Çalışmanın amacı ise eskiden ve yeniye ırkçılık ideolojisine ışık tutarak, tarihsel dönemlerin bilimsel, sosyal, siyasal ve ekonomik şartlarına göre geçirdiği dönüşümü analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: *İrk, Biyolojik İrkçilik, İrk Kuramları, Yeni İrkçilik, Kültürel İrkçilik*

TRANSFORMATION OF RACISM: A CONCEPTUAL AND THEORETICAL ANALYSIS

Abstract

The use of race concept as a biological tool for classification and the separation of human diversity with discourses such as primitive and civilized, down-

* Bu çalışma Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalında Prof. Dr. Şenol Durgun danışmanlığında yapılmakta olan doktora tez çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör. Emine Erden Kaya, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, emineerdenkaya@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1225-2382>

*** Prof. Dr. Şenol Durgun, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, sendurgun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6234-5176>

superior, master-slave with its phenotypic characteristics caused the emergence of an ideology called biological racism. Especially, race theories produced in a scientific effort after the 17th century and various philosophical interpretations of these theories have been influential. These developments, however, increased the exclusion, marginalization, enmity and destruction practices of Western societies they apply for other societies with different physical and cultural characteristics through the legitimacy provided by scientific data that are not valid today. Until the middle of the 20th century, after the painful experiences of humanity that varied from slave trade to genocide, advances in genetic science have scientifically revealed that the concept of race cannot be used to classify people. Especially after the 1970s, a new type of racism in which people are excluded and alienated by cultural differences and evaluated within the framework of "racism without race" has become a phenomenon. The roots of this new type of racism are organically linked to biological racism and are capable of transforming with it. The focus of this study is the main factors of this transformation evolving from old biological racism to new cultural racism and historical changes in the content of these concepts. To do this, comparative "historical sociological analysis" was adopted. The aim of the study is to analyze the transformation of racism in line with the scientific, social, political and economic conditions of historical periods by shedding light on the ideology of racism from old and new.

Keywords: Race, Biological Racism, Race Theories, New Racism, Cultural Racism

Giriş

İrk ve ırkçılık, antropoloji, biyoloji, tıp, arkeoloji, tarih, siyaset, uluslararası ilişkiler gibi fen ve sosyal bilimlerden müteşekkil, pek çok disiplinin inceleme alanına dahil olan, çok boyutlu ve tartışmalı kavramlardır. Ancak ırkçılığı anlayabilmemiz için ırk kavramının muhtevasının incelenmesi önemlidir. Bernasconi bu durumu “ırk olmadan ırkçılık olmaz” şeklinde ifade etmektedir (Bernasconi, 2011:34). Dolayısıyla ırkçılığın mevcudiyeti, ırk kavramının modern anlamda icadına bağlıdır denilebilir. Deri rengi, kafatası şekli, saç, göz, burun şekli gibi fenotipik veya biyolojik özelliklere atıfta bulunan ve soy, köken anlamında kullanılan ırk kavramı, farklı dış görünüş ve kültürdeki insanları sınıflandırmanın aracı haline gelmiştir. İnsan ırkı konusunun bilimsel bir çaba içinde açıklanmaya çalışılması, çeşitli ırk kuramlarının oluşturulması ve bu kuramların ırkçı felsefi yorumları, ırkçılık olarak adlandırılan bir ideolojinin doğuşuna sebebiyet vermiştir.

Farklı disiplinlerde genel bir literatür taraması yapıldığında, ırkçılık kavramının eski/klasik/bilimsel/biyolojik ırkçılık ve yeni/farkçı/kültürel ırkçılık gibi adlandırılmalarla tartışıldığı görülür. Buradaki temel ayrım, ırk kavramının bilimsel olarak varlığına olan inançla şekillenen, 17. yüzyıldan 20. yüzyılın ilk yarısına kadar hüküm süren ırkçılığın eski haliyle, ırk kavramının bilimsel manada insanlar için çürütülmesinden sonra “ırksız ırkçılık” çerçevesinde şekillenen yeni ırkçılık üzerinden yapılmaktadır. Aslında olgu ve ideoloji olarak ırkçılığın, sosyal yapılardaki ekonomik ve siyasal kırılmalara eklenmesi, zamana ve coğrafyaya göre onu farklı

tartışmaların içine çeken bir gerçekliğe dönüştürmekte ve farklı boyutlarının ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Bu yüzden bir değil, birden fazla ırkçılıktan söz edilmektedir. En genel isimlendirmeye eski ırkçılık olgusu, daha çok ırk kuramları ve bu kuramların felsefi yorumları ile ön plandadır. Buna karşılık günümüzde, yeni ırkçılık ise dil, din, etnisite gibi kültürel olarak farklı olma durumlarında aktifleşmektedir. Bu durum, ırkçılığın eski versiyonundan bir kopuş yerine aslında ırkçılığın geçirdiği evrime işaret etmektedir. Zira bu durum ekseninde düşünüldüğünde ırkçılığın, biyolojik manada hafızalardaki stereotipiler ve tarihsel geçmişi ile hiç yok olmadığı, sadece dönüştüğü ve son dönemde kültürel olarak farklı olanı aşağı görme nosyonlarına bürünmüş olduğu söylenebilir. Bu manada ırkçılık, yok olmayan, dönüşen, kültürel olarak farklı olmanın ırksallaştırıldığı bir düzene evirilen, nevezuhur bir mesele halinde tartışılmaya devam etmektedir.

Bu kapsamda çalışma içinde temel argümanımız, ırk ve ırkçılığın tarihsel olarak yok olan bir kavramsallaştırmadan ziyade kendini yenileyen bir formda sürece entegre olduğudur. Bu nedenle de çalışma kapsamında bu sürece etki eden etmenler, temel inceleme konusu olmakla birlikte, çalışmanın amacı, geçmişten günümüze, eski ve yeni ırkçılığın bu dönüşümü analiz etmektir. Böylece, bu olguların birbirinden tamamen farklı, kopuk olgular olmadığı da ortaya konulacaktır. Bu nedenle bu çalışmada öncelikle ırk kavramı, biyolojik ırkçılık kavramı ve tarihsel gelişimi incelenecektir. Ardından ırk kuramlarının biyolojik ırkçılığın gelişimine katkıları ve bu kuramların felsefi yorumlarının biyolojik ırkçılığı pekiştirmedeki rolleri ele alınacaktır. Son olarak, çalışmada kökleri biyolojik ırkçılıktan ayrı değerlendirilmeyen, yeni ırkçılık kavramı ve kavramın ne derece yeni bir olgu olduğu incelenerek ırkçılığın dönüşen, güncel haline ışık tutulmaya çalışılacaktır.

1. İRK KAVRAMI VE BİYOLOJİK İRKÇİLİK

İrk, en genel bakış açısıyla, “fiziki ve biyolojik özellikleri ortak olduğu” kabul edilen, bir grup insan anlamına gelmektedir (Boas, 1940: 4). İnsan ırklarıyla ilgili en genel tanımlardan biri de “*dilleri, töreleri, milliyetleri ne olursa olsun, kalıtımsal olarak bir fiziki karakterler toplamı sunan insan kümeleri*” şeklindedir. “Fiziki karakterler” deyimini “kalıtımsal olmak şartı” ile anatomik olmanın yanı sıra, fizyolojik, psikolojik (Fontette, 1991:11) özellikleri de kapsamaktadır. Omi ve Winant’a göre; ırk, “*farklı insan vücudu türlerine atıfta bulunarak, sosyal çatışmaları, çıkarları gösteren ve sembolize eden bir kavramdır.*” Bu açıdan her ne kadar kavram, biyolojik veya fenotipik temelli insan özelliklerini ifade etse de, bu belirli insan özelliklerinin ırksal anlamlandırma amacıyla seçilmesi, her zaman zorunlu olarak, sosyal ve tarihsel bir süreç olarak gelişmiştir (Omi ve Winant, 2002: 123). Nitekim Banton da, “*insanların kalıtım biyolojisini çok az anladıkları bir zamanda, kariyerinin erken dönemini yaşayan “ırk”ın, köken anlamına*” geldiğine dikkat çekmiştir (Banton, 2001:62).

17. yüzyılda, modern anlamda ırk kavramı, bir insan grubunu tanımlamak, belirlemek için ilk defa Fransa'da aynı zamanda hekim ve araştırmacı gezgin olan François Bernier (1625-1688) tarafından kullanılmıştır. Bernier; soy, tür (espece) kavramının anlamdaşı olarak ve kavrama hiçbir değer yargısı yüklemeyen, analitik sınıflandırma için ırk ifadesini kullanmıştır (S. Özbek, 2012:21). Bernier, 1684 yılında, “Yeni Türler ya da Irklar Kapsamında Dünyanın Yeniden Bölünmesi (*Nouvelle Division de la tere par len differentes especes ou reces d’hommes qui l’habitent*)” adlı kitabı yazmıştır. Bu kitabında ayrıca dünyanın bölgesel olmaktan ziyade ırksal türlere göre bölünmesini önermiştir ve özellikle deri rengi, yüz şekli gibi fiziksel özellikleri ön planda tutarak, farklı coğrafyalardaki insan çeşitliliğini tasnif etmiştir (Rubies, 2013:54,55). 18. ve 19. yüzyıllarda ise, Banton’un tabiriyle, “ırk tartışmalı bir kavram olarak tanımlandıktan” sonra dönüşmeye devam etmiş ve insanlar arasındaki temel farklılıklar, kalıtım seçeneği göz ardı edilerek, siyasi amaçlar için de kullanılmıştır (Banton, 2001: 62).

Günümüzde ise insan “ırk” ı bilimsel olarak geçerliliği olmayan sosyal bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Genetik bilimi de, nüfus grupları arasında, istatistiksel olarak daha anlamlı genetik çeşitlilik olduğunu ve "ırk" ile ilişkili saç veya göz rengi gibi fizyolojik farklılıkların önemli olmadığını göstermiştir. Ancak, çoğu uzman “ırkların” var olduğunu ve bir kavram olarak ayrımcılık ve dezavantaj kalıplarını şekillendirdiğini düşünmeye devam etmektedir (Lavallet an Penketh, 2014:9).

İrkçilik kavramı incelendiğinde, her ne kadar kökeni modern anlamda 17. yüzyıla dayansa da, 1930’larda İngilizceye giren aslında yeni bir kavram olduğu görülür. Oxford İngilizce Sözlüğüne göre tanımı, “belli başlı insani özelliklerin ve yeteneklerin ırk tarafından belirlendiğini öne süren teori” dir. Bernasconi, bu tanım kabul edildiği sürece mantıksal bağın açıklığını da “ırk olmadan ırkçılık olmaz” şeklinde özetler (Bernasconi, 2011:33,34). Kavram, klasik ırk tanımı ile düşünüldüğünde, “klasik eşitsizlikçi ırkçılık” tanımı, “çeşitli insan gruplarının biyolojik/fiziksel özelliklerle birbirinden farklılaştığı ve bu nedenle bu gruplar arasında belli bir hiyerarşik sıralamanın mümkün olduğu inancıyla şekillenmektedir” (Sumbas, 2009:265). Öte yandan Essed ise ırkçılığı “aslında sosyal yapıda var olan, fakat biyolojik ve kültürel faktörler aracılığıyla, farklı ırk ve etnik grup olarak tanımlananlara atfedilen eşitsizliklerin içinde yer aldığı ideoloji, yapı ve süreç” olarak görmektedir (Yılmaz, 2008:23). Todorov’a göre de muhtemelen ırkçılık dünya çapında bulunan eski bir davranış biçimidir. İrkçilik kelimesi genel kullanımda, aslında iki çok farklı şeyi ifade etmektedir. Bir yandan farklı fiziksel özelliklere sahip bireyler için genellikle nefret veya aşağılamanın bir tezahürü iken; öte yandan insan ırklarıyla ilgili bir doktrin olan bir ideoloji meselesidir (Todorov, 2001:62).

İrkçiliğin bilimsel ve rasyonel bir proje olarak aydınlanma döneminde geliştiğine dikkat çeken Taş, Avrupalı gezginlerin, misyonerlerin ve etnologların bitkileri, hayvanları ve insanları sınıflandırmak için ırkçılıktan

geniş ölçüde yararlandıklarını belirtir. Ona göre, Avrupalılar ırkçılığı modernleşmedeki farklılıkları belirlemek amacıyla kullanarak, Batı medeniyetinin üstünlüğünü ifade eden bir teoriye dönüştürmüşlerdir. Bu noktada, klasik anlamda ırkçılık, biyolojik özelliklere dayanarak ahlaki ve entelektüel üstünlüğü öngören bir ideoloji ve insan gruplarını, iktidar, sınıfsal konum ve kültürel duruma göre birbirinden ayıran bir düşünce sistemi haline gelmektedir (Taş, 1999:41). İrkçılığı bir ideoloji olarak değerlendiren Miles'e göre; ırkçılığın ayırt edici içeriği, herhangi bir topluluğu tanımlayabilecek bir kriter olarak, bazı biyolojik niteliklere anlam yüklemesidir. Topluluk bu yolla, doğal, değişmeyen bir köken ve konuma sahip ve dolayısıyla doğuştan farklı olarak gösterilir. Bu şekilde doğal, biyolojik bir topluluk oluşturduğu düşünülen insanların tümü "*olumsuz olarak değerlendirilen bir dizi biyolojik ve/veya kültürel karakteristiklere sahiptir*" şeklinde tanımlanır. Aynı zamanda, bu topluluğun varlığının sorun oluşturduğu ve ideolojik açıdan tehdit oluşturduğu öne sürülür (Miles, 2000:112).

Rönesans sonrası Avrupa, hem üretilen bir dizi ideoloji ve geniş çaplı bilimsel doktrin açısından, hem de somut şiddet gösterisi, aşağılama ve ayrımcılık noktasında, ırkçılığın hızla geliştiği bir merkez olmuştur. İrkçılığın yayılmasında ve artmasında ise büyük göçler, ticari ilişkilerin gelişmesi, endüstrileşme ve sömürgecilik en önemli etmenlerdir (Wieviorka akt. Somersan, 2004:59). 19. yüzyılda sömürgeci devletlerin ve aynı anlayışa sahip "beyaz" Avrupalı "ırkların", Asya ve Afrika'nın "siyah", "kahverengi" ve "sarı" "ırklarıyla" ilişkilerini artırması, ırkçılığın kullanım ve sınıflandırmasını arttırmıştır. Bu durum ise biyolojik yünden farklı insanların varlığı ve bu gruplar arasında sınıflandırma yapılması düşüncelerini yaygınlaştırmıştır. Böylece ırklar arasında doğuştan geldiği kabul edilen temel farkların, siyasi ve toplumsal sonuçları olmuştur, genetik, politikayı belirlerken ırksalcı politik teoriler biyolojik varsayımları temel almıştır (Heywood, 2014:226,227). Bununla bağlantılı olarak ırkçılar, ırklar veya insan grupları arasında biyolojik farklılığa, bu farklılıkların hiyerarşik sınıflandırılışına ve bu sınıflandırmanın insanın içyapısına bağlı olduğuna inanmışlardır. Ayrıca bu farklılıkları başka gruplara hak tanımamak ve onları tecrit etmek için kullanmışlardır (Taş, 1999:41,42). İrkçılığın dönüşümünün neticesinde, ırkçılığın var ettiği cemaatin oluşumu için ırkçı kuramlar vazgeçilmez hale gelmiştir. Bu açıdan Balibar'a göre kuramı veya kuramları olmayan ırkçılık yoktur. Bu kuramlar ise entelektüeller tarafından akılcılaştırılmaktadır. Üst düzey ırkçılık kuramlaştırmaları ise 19. yüzyılda ortaya konan, evrimci "biyolojik ırklar" antropolojisi gibi kuramların, kurulan cemaatin kristalleşmesindeki işlevlerini ve konumunu güçlendirmiştir (Balibar, 2007:28,29). Özellikle fiziksel farklılıklar üzerinden hareket eden ve bilimsel temeller ile desteklenmeye çalışılan bu ırk ayrımları ise sonuçta biyolojik ırkçılığı ortaya çıkarmıştır.

2. IRK KURAMLARI VE BİYOLOJİK IRKÇILIĞA KATKILARI

İrk kavramının ve buna bağlı olarak insanları sınıflandırma tutkusunun tarihsel gelişimine bakıldığında, aslında insanların çok eski çağlarda da soyluluk, güzellik, çeşitli ayrıcalıklı sınıflara dahil olma gibi pek çok kıstasla farklı kategorilere ayrıldığı görülmektedir. 16. ve 17. yüzyıllara kadar, insanların birbirlerinden fiziki olarak farklılıklarını açıklamada genellikle dini öğretiler, yaradılışçılık ya da Adem ve Havva'dan türeme inanışları etkili olmuştur. Ancak, coğrafi keşiflerle, Avrupalı kaşiflerin farklı dünyaların yerli halklarıyla karşılaşmaları ve kendi toplumlarıyla bu halkları karşılaştırmalarıyla bu inanışlar sarsılmaya başlamıştır. Zira kilisenin de yönlendirmesiyle, önceleri karşılaştıkları topluluklara Hristiyanlığın nimetlerini sunmayı bir misyon, bir yük, bir lütuf olarak gören İspanyol ve Portekizler öncülüğündeki bu gruplar için sonraları, ticari hırsların ön plana geçmesi, dini öğretilerin zamanla etkinliğini yitirmesiyle sonuçlanmıştır. Bunda elbette o zamana kadar geçerli olan inanışların, Reform ve Rönesans ile sorgulanmaya başlanması, aydınlanma dönemi ve matbaanın icadıyla bu fikirlerin daha kolay yayılması da etkili olmuştur. Keşfedilen yeni kıtalardaki yerli halkların biyolojik ve kültürel farklılıklarının, “geri, vahşi, barbar, yaratık, insan altı, hayvan” gibi isimlendirmelerle etiketlenmesi veya günümüzde geçerliliği olmayan “bilimsel ırk kuramlarıyla” izah edilmesi ise bu toplulukların köle statüsünde kullanılmasını ve topraklarının sömürülmesini kolaylaştırmıştır.

¹ Böylece “sömürgecilik ve sömürünün meşrulaştırılması için ideolojik gerekçe arayışı artık dinden bilime” geçmiştir. Bu süreçte, araçsallaştırılan bilim, bazı insanların üstün, bazılarının ise aşağı olduğunu ispatlama ve meşrulaştırma (Aktaş, 2019:290) girişimleriyle her kapıyı açan sihirli anahtar görevi görmeye başlamıştır.

18. ve 19 yüzyıllarda yoğunlaşan bilimsel çabalarda, dünya toplumlarını çeşitli ırk sınıflarına ayırmak için farklı ölçütler kullanmıştır. Fiziksel özellikler yönünden farklı insanların deri rengi, saç, burun, boy, kafatası vb. değerlendirilerek birçok bilim adamı tarafından farklı ırk tasnifleri yapılmış, çeşitli ırk kuramları üretilmiştir. Bu ırk kuramları ise biyolojik ırkçılığa bilimsel bir alt yapı hazırlamıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda gelişerek ve çeşitlenerek süren ve sonuçları 20. yüzyılın ortalarında dahi görülen, bilimsel olduğu kabul edilen bu ırk kuramları öncülerinden en önemlileri ise Linnaeus, Blumenback, Buffon, Lamarck, Camper, Retzius, Morton, Darwin, Mendel, Galton olarak bilinmektedir. İsveçli, doğa araştırmacı ve botanikçi Carlous Linnaeus (1707-1778), Doğal Sistem (*Systeme Naturae*) adlı, 1735'ten ölümüne kadar yayımlanan on iki

¹ Sömürgeci mantık içinde Batı'nın ırkçı yaklaşımına ilişkin meşruiyet arayışında tarihsel örneklerden biri de V. Karl'ın 1550 yılında İspanya'da topladığı ilahiyat konseyinde alınan karardır. Buna göre; Batı Yarıküre 'de yaşayan insanlar, ruhları olan ve kurtuluşu hak eden insanlar olarak görülmüştür. Avrupa'nın kendini bu şekilde tanımlaması özellikle sömürge toprakları üzerinde politikalarını meşrulaştıran dini bir zemin sağladığı söylenebilir (Özel Özcan, 2020: 108)

bölümlük eserinde, insanoğlunu daha önce hayvanlar ve bitkiler için yapılmış olan biçimsel sınıflandırmaya tabi tutan ilk kişidir (Bernasconi, 2011:41). Linnaeus, ilk karşılaştırmalı sınıflandırma bilimi olan taksonomiye geliştirmiş, bitki, hayvan ve insanların dahil olduğu canlılar alemi için bir hiyerarşi belirlemiş ve insanı basamakların zirvesine yerleştirmiştir. Yine insanlar içinde de bir ayrıma giden Linnaeus, Avrupalı, Amerikalı, Asyalı, Afrikalı ve hilkat garibesi olmak üzere farklı temel ırklar belirlemiştir (S. Özbek, 2012:21). Bu sınıflandırmayı yaparken en önemli ölçüt olarak deri rengini kullanmıştır. Amerika yerlilerini kızıl derili, Avrupalıları beyaz; Afrikalıları siyah renkli insanlar olarak tasnif eden Linnaeus, Batılıların öteki halklar hakkındaki geleneksel düşüncelerinin etkisinde de kalmış ve bu düşüncelerle ırklar arasında bağlantı kurmuştur. Bu yüzden, Linnaeus Avrupalıları, “*beyaz, aktif, yaratıcı, becerikli*” gibi üstün özelliklerle tarif ederken, Afrikalıları ise “*siyah, hilekâr, tembel, kayıtsız, miymıntı, efendisinin isteğine göre yönetilen insan*” grupları olarak betimlemiştir (S. Özbek, 2003:18). Bilimsel ırk kuramlarına katkıda bulunan Alman doğa bilgini Johann Friedrich Blumenbach (1752-1840) ise Kafkasya’ya yapmış olduğu bir geziden sonra insanlığın başlangıcında “Kokazyana” adlı tek bir toplum olduğunu ve diğer bütün insan gruplarının zamanla bu ana kökten farklılaştığını iddia etmiştir. Ayrıca, Kokazyana ırkının üstün ve seçkin bir ırk olduğuna işaret eden Blumenbach’a göre bu ırk, beyaz ırkın bir simgesidir ve Kokazoid sözcüğünü beyazlar için kullanmıştır (M. Özbek, 1979:18,19). Blumenbach, yine deri rengine yoğunlaşarak insanları, Kafkasyalı ya da Beyaz, Moğol ya da Sarı, Etiyopyalı ya da Siyah, Amerikalı ya da Kızıl, Malayalı ya da kahverengi olarak beş ırka ayırmıştır (Rivera, 2019:6). Blumenbach’ın beyaz ırkı en üst basamağa yerleştirmesi ise saf ırk veya üstün ırk söylemlerine katkıda bulunurken, ideal tip olarak kabul ettiği Avrupalılarla, olmayanların karşılaştırılmasına sebebiyet vererek ırkçı tohumların atılmasına yol açmıştır (Şenel, 1984:15).

İrk kuramları belirlenirken kullanılan ölçütlerden bir diğeri de çevredir. Bu kuramlarda, Fransız filozof ve doğa bilimcisi George Louis Buffon (1707-1788) ve Fransız biyolog Jean Baptiste Lamarck (1744-1829) isimleri ön plana çıkmaktadır. “Doğa Tarihi ve Doğanın Çağları (1749-1788)” adlı otuz altı ciltlik eseri ile ünlü Buffon türlerin değişimini incelerken, Darwin’den önce, evrim kavramına ulaşmış, iklimi insanlar arasındaki farklılığın temel nedeni olarak görmüştür. O da Linnaeus gibi, psikolojik ve kültürel özellikleri, irksal farklılıklarla ilişkilendirmiş ancak çevresel koşulların değişmesi durumunda bu farklılıkların da ortadan kalkabileceğini düşünmüştür (Şenel, 1984:15). Ona göre, asıl insan bedeni örneği olarak kusursuz olanlar, “*Güney Avrupa’nın ölçülü ikliminde yaşayan beyazlar*”dır ve güzellikleri ile ön plana çıkmaktadırlar. Buffon, siyahları ise “*yozlaşmış, çirkin ve soysuzlaşmış*” insanlar olarak tasvir etmektedir (S. Özbek, 2003: 20). Öte yandan Lamarck, Darwin’in eseri “Türlerin Kökeni”ni yayınlanmasından yarım yüzyıl önce, ebeveynlerin davranış kalıplarının, yavruları tarafından miras alınabileceği ilkesini öne sürmüştür

(Malik, 1996: 158). 1809'da yayınladığı “Zoolojinin Felsefesi (*Philosophie Zoologique*)” isimli kitabında Lamarck, türlerin sabit olmadığını, basit yapılı canlıların uzun süreli bir evrimleşme neticesinde daha kompleks yapılı canlılara dönüştüğünü savunmuştur (Tatlı, 2008: 85). Ayrıca davranış kalıplarının da nesillere aktarıldığını öne süren Lamarck'ın bu düşünceleri, topluluğun fizyolojik ve psikolojik özelliklerini, kalıtımla soylarına geçirdikleri inancına destek olduğu için (Şenel, 1984:16) biyolojik ırkçılığa kapı açmıştır.

18. ve 19. yüzyıllarda, fizik antropolojinin ölçme biçme rehberliğinde oluşturulan diğer kuramlar ise kafatasları kıstas alınarak üretilmiştir. Bu ırk kuramlarının öncüleri ise, Hollandalı doğa bilimci Petrus Camper (1722-1789), İsveçli anatomist Anders Adolph Retzius (1796-1860) ve Philadelphia'lı doğa bilimci Samuel George Morton (1799-1851) olarak sayılabilir. İlk olarak, karşılaştırmalı kafatası anatomisi üzerine çalışan (Özener, 2017:37) Camper, insan yüzünün ileriye doğru “fırlaklık” derecesini ölçmüş, buna göre, yüz açısı 70 derece olan zencilerin, yüz açısı 58 derece olan maymuna, 80 derece yüz açısına sahip beyazlardan (özellikle Avrupalı) daha yakın oldukları sonucunu ilan ederek (Şenel, 1984:17) büyük ses getirmiştir. Geliştirdiği bu yüz açısı tekniğiyle, insan ve hayvanların aralarındaki temel farklılıklara rağmen, zencilerle hayvanları karşılaştıran Camper, “Büyük Varlık Zinciri”nde insanlar ve hayvanlar arasındaki kayıp halkanın, siyahlar olması ihtimali üzerinde durmuştur. Zencilerin maymunlara, insan ırkının geri kalanından daha yakın olduğuna inanan Camper, bunun için zencilerinin görünüşünün yanı sıra kafatası ölçüm sonuçlarını gerekçe olarak sunmuştur (Mosse, 1999:43,44). Camper, bu buluşuyla, Batı dünyasında, 20. yüzyılın ilk yarısında büyük yaygınlık kazanacak ve bazı bilim adamlarını, zekayı kafatasının hacminin büyüklüğüyle ölçmeye kadar götürecektir, eski kraniyoloji ve sefalometri bilimlerini de fiilen başlatmıştır (Poliakov, 2011:206). Sonradan biyolojik ırkçılığın sloganı haline gelen; “*ne kadar büyük açısı, o kadar üstün ırk*” söylemini de bu kuramı güçlendirmiştir. Retzius ise ırk tasnifi için kafataslarının uzunluk veya yuvarlaklık derecelerini ölçmeye yarayan bir kroniometre geliştirmiş, kafa genişliğinin uzunluğuna bölünmesiyle elde edilen bir kafatası indeksi ile popüler olmuştur. Bu indekse göre, elde edilen değeri 0,75 ve altında olanlar dolikosefal (uzun kafalı), 0,80 ve üzerinde olanlar ise brakisefal (kısa kafalı) olarak sınıflandırılmıştır. Bu iki değer arasında kalanlar ise mezosefal (orta kafalı) olarak adlandırılmışlardır (Özener, 2017:35). 20. yüzyılın ortalarına kadar popülerliğini kaybetmeyen bu buluşuyla Retzius, brakisefal olmanın bir ayrıcalık ve üstünlük vasfı olduğunu düşünen ırkçı bakış açılarına ve yorumlara kaynaklık etmiştir. Diğer taraftan Amerika'da bilimsel ırkçılığın babası olarak da bilinen Morton, 1839 yılında yayınladığı *Crania Americana* adlı eserinde, incelediği 800 kafatası sonuçlarına binaen, yaradılış olarak insanların eşit olmadığı fikrini ilan etmiştir. Morton, Amerikan yerlilerinin kafataslarını incelemiş ve onların Kafkas ırkına oranla entelektüel kapasitelerinin daha düşük olduğunu

öne sürmüştür (Toprak, 2012:34,35). Rastgele topladığı ve oluşturduğu insan kafatası koleksiyonu üzerine yaptığı çalışmalarla, büyük kafatası hacmine sahip olmayı, beyaz deriye sahip olma, akıllılık, üstünlük, ilerilik gibi sıfatlarla eşleştirmiştir. Daha küçük kafatası hacmine sahip, renkli veya siyahı insanları ise ilerlemeye açık veya geri gibi sıfatlarla betimlemiştir. Araştırmaları sonucunda, insanları beş farklı ırka da ayıran Morton, bu ırklara aynı zamanda belirli fizyolojik, psikolojik ve sosyal özellikler de tanımlamıştır. Ona göre, beyazların veya “Kafkasyalılar” en zeki ırktır. Doğu Asyalılar veya “Moğollar”, “akıllı” ve “ilerlemeye açık” olsalar da bir adım geridedirler. Onların ardından Güney Asyalılar ve Amerika Yerlileri gelmektedir. Siyahiler yani “Etiyopyalılar” en alt sıradadırlar. Bu sıralaması, Amerikan iç savaşından önce, özellikle Güney’de kölelik veya köle ticareti taraftarlarınca desteklenmiştir (Kolbert, 2018:56,57). Onun sunduğu farklılıkların hiyerarşik derecelendirilmesi durumu da yine bilimsel ırkçılığı ve ırkçı eylemleri, dönemlerinde meşrulaştırmıştır.

İrk kuramlarına bir diğer katkıda, Robert Charles Darwin (1809-1882) in 1859 yılında yayınlanan "Türlerin Kökeni" (*The Origin of Species*) adlı yapıtında, "doğal ayıklanma" diye adlandırdığı önemli bir kuram yoluyla olmuştur. Kurama göre, hayat kıt kaynaklar için mücadele alanıdır ve bu kaynaklar için sürekli bir savaş söz konusudur. Bu savaşı ise farklı çevre koşullarına en iyi uyum sağlayanlar yani “kuvvetliler” kazanmaktadır, sağlayamayanlar “zayıflar” ise yok olmaktadır. Bu süreç "doğal ayıklanma" süreci olarak adlandırılır. Kurama göre, türler ve ırklar, evrimlerini ve farklılaşmalarını doğal ayıklanma yolu ile gerçekleştirirler (Şenel, 1984:20,21). Bu süreçte mevcut türler, vaktiyle yaşamış türlerin değişimiyle oluşmaktadır, yani bir evrim söz konusudur. Canlılar arasındaki sürekli mücadele ve hayat kavgası, doğal ayıklanma yoluyla kuvvetlileri hayatta bırakmakta, zayıfları ise elemektedir (Tatlı, 2008: 90). “Türlerin Kökeni” kitabından 12 yıl sonra, 1871 yılında yayımlanan “İnsanın Ataları (*The Descent of Man*)” adlı eserinde Darwin, evrim teorisini, “insan ırklarına” uygulamıştır. Darwin ırkların zekâ yönünden, fiziksel ve duygusal yönlerden farklılıklar gösterdiğini iddia etmiştir (Taş, 1999:44,45). Darwin, insan türünün biyolojik evrimiyle birlikte, toplumsal, düşünsel, moral evriminin de yaşam savaşında doğal ayıklanmaya tabi olduğunu iddia ederek, Sosyal Darwinizm’e ve ırkçı görüşlere katkıda bulunmuştur (Şenel, 1984:21,22).

Yine kalıtım mekanizmasının kâşifi olarak tanınan Avusturyalı botanikçi ve rahip Gregor Johann Mendel (1822-1884) ise faktör olarak adlandırdığı, günümüzde gen olarak bilinen yapıyı keşfetmiştir. Bu buluşuyla, genetik biliminin kurucusu sayılan Mendel, evrim kuramından yola çıkarak, evrim kuramının çözemediği kalıtım düzeneği (kalıtım mekanizmasının işleyişi) sorununu çözmüştür. Ayrıca, kendi adıyla anılan “Mendel Kuramı”nı oluşturmuştur ve Mendel’in genetik üzerine yaptığı çalışmalar esasında ırksal sınıflamanın imkansızlığını göstermiştir (Sumbas, 2009:264). Daha sonraki süreçte genetik bilimindeki ek gelişmeler, önce ırkın kanla ilişkili olmadığını, genlere bağlı olduğunu ortaya koyarak, ırkçı

düşüncelere darbe vurmaya (Şenel: 1984:26) başarmıştır. Ancak bu gelişmeyle birlikte, ırksal sınıflandırmanın imkansızlığı her ne kadar ortaya konulmuşsa da Mendel'in kalıtım kuramı ve Darwin'in doğal ayıklanma kuramı, Darwin'in kuzeni Britanyalı Francis Galton (1822-1911) tarafından kullanılmış ve Sosyal Darwinizm ve öjenizm gibi tehlikeli görüşlerin öncülüğünü yapmasına neden olmuştur. Sosyal Darwinizm ve öjenizm, 19. yüzyılın sonları, 20. yüzyılın başlarında ırk ayrımlarına katkıda bulunan ve biyolojik ırkçılığı en acımasız yöntemlerle insanoğlunun deneyimlemesine neden olan olgulardır. Sosyal Darwinizm ile “biyolojik olarak uygun olmayanların, toplumsal ilerlemeye engel teşkil ettikleri nedeniyle sınırlandırılması” önerilirken, öjenizm yani ırk ıslahı ile daha sağlıklı toplumların oluşması için “istenmeyenlerden kurtulma, istenenleri çoğaltma ve insan ırkını geliştirme” amaçlamıştır. Galton, “istenmeyenlerden” kurtularak ve “arzu edilenleri” çoğaltarak insan ırkını geliştirme ideali için eski Yunanca, “eu” ve “genos” sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan ve “iyi nesil” veya “iyi tür” anlamına gelen (Rütsche, 2013:235) öjeni kelimesini kullanmıştır. Böylece Galton, öjeni kavramını, Mendel'in teorisinde faktör veya günümüzde “gen” olarak bilinen unsurların kalıtım mekanizmasıyla sonraki nesillere aktarılması durumuyla birlikte düşünmüştür (Kelves, 1999:435). Galton'un öncülüğünü yaptığı bu görüşler, örnekleri birçok Avrupa ülkesinde ve Amerika'da görülen farklı birçok ırkçı uygulamaya ve vahşete sebebiyet vermiştir. En bilinen örnekleri ise Nazi Almanya'sında “ari, üstün ırk” dejenere ettiği veya yozlaştırdığı gibi ırkçı düşüncelerle, fiziksel ve zihinsel engelliler veya ayrı bir ırk olarak görülen Yahudiler gibi tehlikeli addedilen insan çeşitlerinin zorunlu kısırlaştırılması, çeşitli insanlık dışı deneylerin muhatabı olması ve sistematik olarak soykırımı uğratılmasıdır. Sosyal Darwinizm ve öjenizm, faşizm gibi tehlikeli bir ideolojinin de yükselmesinde etkili olmuştur. Faşistler, mücadeleyi sosyal hayatta ve uluslararası düzeyde doğal ve kaçınılmaz olarak görmüşlerdir. Ayrıca, Darwinçi düşünce, faşizme “iyiliğin güç, kötülüğün zayıflık olduğu” politik değerleri de aşılabilir, zayıflıkla alay edilmiş, zayıf ve yetersiz olanın ortadan kaldırılması hoş karşılanmıştır. Faşizm'in, hayatı “*sonu olmayan bu mücadelede*” olarak gördüğü bu süreçte ise Hitler'in (1944) “*Zafer gücünün, ölüm zayıfındır.*” sloganı (Heywood, 2014: 217,218) ile bütün bu insanlık dışı uygulamalar, kitleleri manipüle ederek meşrulaştırılmıştır.

II. Dünya Savaşından sonra, mikro evrim biyolojisindeki gelişmelerle, çağdaş ırk kuramı şekillenmeye başlamıştır. Buna göre, fizik antropoloji dalındaki “ırk” kavramı bilimsel geçerliliğini yitirmiş ve bunun yerini “*nüfus genetiğinden esinlenen ve insan türü içindeki biyolojik çeşitliliği, iklim koşulları ile coğrafyaya göre değerlendiren kuram ve araştırmalar*” almıştır. Bu gelişmeler neticesinde, günümüz sınıflandırma sisteminde, Homo Sapiens yani modern insan ırklara ayrılmamış, tüm insan cinsinin tek bir alttüre ait olduğu kabul edilmiştir (Somersan, 2013:203). Yine, yeni bilimsel araştırma ve buluşlar neticesinde, 20. yüzyılın ikinci yarısında, “ırk” bilimsel manada gözden düşen bir kavram olmuştur. Özellikle genetik bilimindeki

gelişmeler bu durumda önemli etkindir. DNA keşfi ve bütün insanların yüzde 99,9 oranında genetik yapılarının benzerliğinin ilanından sonra, farklı ırk kategorilerinin varlığını öne süren bütün tanım ve ırk kuramları, bilimsel olarak geçerliliğini yitirmiştir (Özener, 2017:64,65).

3. İRK KURAMLARININ FELSEFİ YORUMLARI VE BİYOLOJİK İRKÇİLİĞİN PEKİŞMESİ

İnsanları farklı biyolojik özellikleriyle ayırma tabi tutan, bahsi geçen ırk kuramları, üretildiği dönemlerin siyasi, ekonomik, sosyal atmosferinde, özellikle Batı dünyasında değişmez salt gerçeklikler olarak içselleştirilmiş ve telafisi zor ırkçı uygulamaların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Bu insanlık dışı uygulamaların bir diğer önemli nedeni ise ırk kuramlarının felsefi yorumlarıdır. Özellikle aydınlanma döneminde, oldukça ünlü fikir adamlarının “farklı insan ırklarına” dair yorumları, biyolojik ırkçılığı haklılaştıran, pekiştiren ve derinleştiren önemli etkenler olmuştur. Bu sürece biyolojik ırkçı kuramları ile Gobineau, Chamberlain, Kossina öncülük ederken, tüm düşünce sistemlerini kapsamamakla birlikte aydınlanma düşünürleri Kant, Herder, Voltaire, Montesquieu, Hume, Hegel gibi filozoflar da ırkçılık hakkında fikir üretmişler ve ırkçılığın yayılmasında önemli rol oynamışlardır (Taş, 1999:44). Sırasıyla Fransız diplomat ve yazar Joseph-Arthur de Gobineau (1816-1882) ortaya koyduğu kuramlarla, biyolojik ırkçılığa öncülük eden ilk isim durumundadır. “İnsan İrklarının Eşitsizliği Üzerine Deneme” adlı eseriyle ün yapan ve “Aryanizm” teorisine katkılarıyla dikkat çeken Gobineau, hayatının büyük bir bölümünü uygarlıkların akıbetiyle ilgilenmeye ayırmıştır. “Uygarlıklar niçin ve nasıl ölüyorlardı?” sorusu üzerinden çözümlemeler yapmıştır. Kurumların, dinlerin, iklimlerin vb. nin etkilerini çürüttükten ve salt bunlara dayanarak tatmin edici bir açıklama yapılamayacağını gösterdikten sonra, esas olarak ırka dayanan yeni sistemine ilişkin çözümlemesini ortaya koymuştur (Fontatte, 1991:48,49). Gobineau, üstün ve aşağı ırkların varlığını öne sürmüş, üstün ırklar gelişmeye açıkken aşağı ırklar için aynı durumun söz konusu olamayacağından bahsetmiştir. Ona göre üstün ırk, beyaz ırktır ve bir şekilde ari kalmalıdır. Çünkü ırklar karışıkça yozlaşmakta ve bu dejenerasyon toplumların çöküşüne neden olmaktadır. Gobineau’nun, ırkların eşit olmadığına dair bu görüşleri ve Aryan ırkından geldiğini düşündüğü Alman halkını, ırk piramidinin zirvesine yerleştirmesi, Nazileri etkilemiş ve onların ari ırkı oluşturma ve koruma çabalarına katkıda bulunmuştur. Ayrıca fikirleri çoğu kez değiştirilerek, çeşitli çevrelerin siyasi ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirmek için araçsallaştırılmıştır. Takipçisi ırk ayrımıyla ilgilenen ve ırkçılık kuramlarına katkısıyla bilinen araştırmacılar arasında olan Houston Stewart Chamberlain (1855-1927) ise ortaya attığı “Germen Irkı” efsanesi ve Kuzey Avrupa’da yaşayan halkları bu ırk grubuna dahil etmesiyle tanınmaktadır. Ona göre, farklı etnik grupların kaynaşması kesinlikle telafisi zor -Roma imparatorluğunun çöküşü gibi- sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca, tüm öğrenimini Almanya’da yapan ve Alman

kültürü içinde yetişmiş olan Chamberlain, Yahudileri Germenlerden ayırdığı gibi, Hint-Avrupa toplumlarından da ayrı bir topluluk olarak savunmaktadır (M. Özbek, 1979:24).

Naziler ve Hitler üzerinde etkisi olan Chamberlain, farklı ülkelerde yaşayan Germen ırkının bir araya gelmesi gerektiğini önerdiği bir Germen birliğinden söz etmiştir (Şenel, 1984:106,107). Ona göre yabancı ırka mensup olan, örneğin Roma Katolik Düşüncesi veya Musevilik taraftarlarına karşı, mücadele esas olmalı ve Germen kanı korunmalıdır (Fontatte, 1991:62). 20. yüzyıl başlarında ise ırk ve ırkçılık kuramlarına, görüşleriyle katkıda bulunan bir diğer araştırmacı da Alman dilci ve arkeolog Gustaf Kossina (1858-1932) dir. Kossina, tarih öncesi çağlardan günümüze kadar Alman ırkının bozulmadan geldiğini savunmuştur (M. Özbek, 1979:24). Bu düşüncelerin çoğu Adolf Hitler'i etkilemiş, kendini üstün ari/saf ırkın kanını, karışma yoluyla bozulma ve yozlaşmayı engelleme davasına ve bu ırkın en önemli yozlaştırıcı düşmanı Yahudilerin soykırımına adamıştır.

Aydınlanma düşünürlerine bakıldığında ise Alman filozof İmmanuel Kant ve ırkçı fikirleri dikkat çekmektedir. Kant için, siyah deri rengine sahip olmak tembelliğin, yeteneksizliğin, aptal olmanın kanıtlarından biridir (Bernasconi, 2011:38). Kant, ırkların karışmasına beyaz “iyi ırkı” alçaltacağı, “kötü ırkı” da iyileştirmeyeceği için karşı çıkar. Bu düşünceleriyle ırk hiyerarşisini pekiştirdiği gibi ırkların karışmasına karşı olmayı barındıran bir ırk kavramı geliştirmiştir (Bernasconi, 2011:62,63). 18. yüzyıl ve 19. yüzyıl başlarında, biyolojik ırkçılığı, düşünceleriyle pekiştiren bir diğer önemli isim ise François Marie Arouet Voltaire (1694-1778) dir. Voltaire, 1765 yılında yayınladığı “Tarih Felsefesi” adlı eserinde, “siyahları yassı burunları, yuvarlak gözleri, kalın dudakları, yapağı saçları ve düşük zekâ dereceleriyle diğer insan türlerinden apayrı bir topluluk” olarak tanımlamıştır (M. Özbek, 2015:23). Beyazların, zencilerin, sarı ırk mensuplarının, kızıl derelerinin aynı adamın soyundan gelmiş olmasının mümkün olmadığına inanan Voltaire, “Metafizik Üzerine İnceleme (1734)” adlı eserinde, zencileri ırk kategorisinde en alt basamağa yerleştirmiş ve “zencilerin maymunlardan, maymunların istirdiyelerden” olduğu gibi, beyazların da “bu zencilerden üstün” olduğunu yazmıştır. Yine 20 yıl sonra antropoloji konusunda yayınladığı, “Ulusların Gelenekleri ve Ruhu Hakkında Makale” adlı eserinde “Ancak kör bir adamın Beyazların, Zencilerin ve Albinoların... bütünüyle farklı ırklar olduğundan kuşku duymasına izin verileceğini” iddia ettikten sonra “hayvan” yaftasını özellikle zencilere layık görmüştür. Voltaire, diğer polemikleri gibi “farklı renklerden insanlar” ile ilgili olan polemiklerini de ölene kadar sürdürmüştür (Poliakov, 2011: 221,222).

Diğer bir aydınlanma düşünürü Johann-Gottfried von Herder (1774-1803), zencileri hiçbir şey üretmeyen ve aşağılık bir ırk olarak tasvir etmiştir (Poliakov, 2011: 220). Bir diğer düşünür, Montesquieu ise “Kanunların Ruhu” adlı kitabında Afrikalıları “tepeden tırnağa siyah yaratıklar” olarak tanımlamış ve “burunlarının sanki bir yere yapışmış gibi yassılaştırmış”

olduğunu belirterek onlara bu görünümünden ötürü acıma hissi duymamanın imkânsız olduğunu söylemiştir. Ayrıca, Tanrı'nın iyi bir ruhu simsiyah bir bedene yerleştirebileceğine inanmadığını ifade ederek, deri rengi farklı olan insanlar hakkındaki önyargılarını ortaya koymuştur (Özbek, 2015:22). 1742'de yayımladığı “Ulusal Karakterler” denemesiyle dikkat çeken David Hume, zencilerin, beyazlar dışında diğer kalan bütün insan türlerinden doğal olarak aşağı olduğunu ve beyazlar dışında uygarlaşmış bir ulusun ortaya çıkmadığını iddia etmiştir (Poliakov, 2011:223). Yine aydınlanma düşünürlerinden bir diğeri olan Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) ise yabancı, eğitim almamış doğal insanı, zenci olarak tanımlamış, insani duygulardan arınarak bu türü insan olarak değerlendirmeyi bir kenara bırakmayı önermiştir. Aşağı olan bu ırk, bir tür yaratıktır ve insani kültür noktasında ilerlemeye açık değildir. Ayrıca Yahudi sorununa katkıda bulunmuş ve onları “vazgeçmedikleri tiksinti verici inancı olan varlıklar” olarak betimlemiştir (Poliakov, 2011:300). 18. ve 19. yüzyıllarda yoğunlaşan, 20. yüzyılın sonlarına kadar etkisi devam eden ve günümüzde geçerliliği olmayan bilimsel ırk kuramları üretme telaşı ve felsefi görüşler -üretenlerin bir kısmı iyi niyetli olsa da- farklı ve insanlık dışı uygulamaların hayata geçirilmesine neden olmuştur. İrk kavramı ya da ırksallaştırılan grupların iç ve dış değerler üzerinden okunması, son noktada kavramın iç yüzünde, bireylere silinmez kişilikler yüklerken, dışarı da ise dışlama, soykırım gibi uygulamaları ortaya çıkarmıştır (Winant, 1997:324).

Bütün bu ırkçı kuramlar, görüşler ve gelişmelerle birlikte, 20. yüzyılın ilk yarısından sonra, biyolojik ırkçılık kavramı, bireyler açısından, etkinin esasen sosyo-kültürel öğrenme yolu ile olduğunu savunan sosyo-antropolojik görüş karşısında zayıflamaya başlamıştır (Fenton, 2001:111). Özellikle II. Dünya Savaşından sonra insan hakları söylemlerinde gözle görülür bir yükselme gündeme gelmiş ve bu savaşta yaşananların tekrarlanmasını engellemek için, ırk ayrımını ortadan kaldıran, eşitleyici kararlar alınmıştır. Buna bağlı olarak ayrımcı faaliyetleri yasaklayan ve cezalandıran yasalar konulmuştur. İşte bu dönemde, ırkçılık kısa bir süreliğine de olsa, toplumsal ortamdaki görünürlüğünü yitirmiştir (Aşar, 2009:47). 20. yüzyılın ikinci yarısında, ırk kavramı ve ırkçılık, daha çok kültürel ve etnik öğelerle değerlendirilmeye başlanmıştır. Özellikle modern genetik ve tıp araştırmalarının sonucunda, bilim dünyasında terkedilen ve kötü olarak görülen biyolojik ayrımlar, Batı'nın öteki algısında boyut değiştirmiş, 20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze, kültürel değerlerine göre toplulukları ayıran ve daha karmaşık bir yapı arz eden “yeni” bir forma dönüşmüştür.

4. YENİ İRKÇILIK

Bilimsel bir geçerliliği olmasa da farklı görünüşteki insanları, farklı soy veya köken hatta insan altı varlıklar olarak açıklamaya çalışan ırk kavramı, insan çeşitliliğini açıklamada gelişi güzel kullanılmaya devam edilmektedir. Bunda bahsi geçen yanıltıcı ırk kuramları ve ırkçı görüşlerin zihinlerdeki sürekliliği temel etmendir. Ancak ırk kavramının insanlar için

geçerli biyolojik bir olgu olmadığına ispatından sonra Pierre-Andre Taguieff'in "farkçı ırkçılık", Etienne Balibar'ın ise "ırksız ırkçılık" veya "kültür ırkçılığı" olarak isimlendirdiği bir yeni ırkçılık çeşidi ortaya çıkmış ve yükselmeye başlamıştır. Yeni ırkçılık, en genel anlamıyla insanların farklı etnik köken, dil, din veya belirli değerlere aidiyeti gibi insani ve kültürel farklılıklarına göre bir hiyerarşiye tabi tutulması, ötekileştirilmesi, dışlanması ve düşmanlaştırılmasıdır. Ancak bu kavramı, ırk kavramının bilimsel olarak insanlar için çürütülmesiyle, tedavülden kalktığı düşünülen eski biyolojik ırkçılıktan bir kopuş olarak düşünmemek gerekir. Aksine yeni ırkçılık, eski ırkçılığın, son dönemde biraz daha önüne geçen, ondan türeyen ve çeşitlenen halidir denebilir. Zira eski biyolojik ırkçılık yok olmamış, bir anlamda mutasyona uğramış, çeşitlenmiş ve yeni bir görünümle, farklı toplumların karşılaşmasında ve entegrasyonunda bir sorun olarak "yeni ırkçılık" olarak zuhur etmiştir. Bunda özellikle 1960'lı yıllarda, bilim ve teknoloji alanındaki buluşların etkisiyle hızlanan küreselleşme ve göç olgularının etkisi büyüktür. Kavram ilk kez biyolojik olarak aşağılık olmanın yerine, kültürel olarak farklı olmanın önemli olduğu görüşüyle Martin Barker tarafından, İngiltere'de artan göç ve göçmen sorunu nedeniyle kullanılmıştır. Barker, 1981'de yazdığı "The New Racism" adlı eserinde, bu yeni tür ırkçılıkta "biyolojik açıdan aşağılık" olmanın yerine, esas önemli olanın "kültürel farklılık" olduğunu (Somersan, 2004:58) vurgulamıştır.

Yeni ırkçılık tartışmalarında özellikle, "insansal öz" açısından aynı olanların kendi aralarında yaşaması gerektiği fikri ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca göçmenlerin, göç ettikleri ülkeye değil, doğal vatanlarına uygun oldukları söylenerek, tersi olursa da cemaatin dışında kalan bu unsurların dışlanması ve aşağılanması doğal bir olgu olduğu kabul edilmiştir. Martin Barker, ırklar hiyerarşisine gönderme yapılmadan biyolojik ırkçılıktan ayrılarak ve yeni bir boyut kazanarak bu yeni yaklaşımı "yeni ırkçılık" olarak tanımlanmıştır (S. Özbek, 2012:124,125). Barker, bu adlandırmayı yaparken Frantz Fanon'un "kültürel ırkçılık" kavramlaştırmasından etkilenmiştir (Keneş, 2012:16,17). Fanon'un kendi ırkçılık tanımı net değildir ancak tanıma en yakın önerisi, "*ilkel ırkçılığın, nesnesi insan değil de 'bir çeşit var oluş' olan kültür ırkçılığı ile yer değiştirmiştir ve ırkçılık 'çok daha büyük bir bütünü: insanı sistematik baskı altında tutan sistemin sadece bir ögesidir*" söyleminde yer almıştır (Fanon'dan akt. Miles, 2000:90). Fanon "*kendi gelenek ve kültürlerinin diğer grupların gelenek ve kültürleri karşısında daha değerli olduğuna olan inancın, tutum ve davranışların bugün ki ırkçılığın devamlılığını sağladığına*" dikkat çekmektedir. Barker da, "*ırkçılığın bugünkü niteliğinin gerekçesini, uluslararası hiyerarşiden veya bilinçli bir topluluk oluşturmaktan öte, topluluğa yabancıların girmesine ve var olan yerleşik topluluğun (ulusun) yabancıları dışlama duygusuna*" göre açıklamaktadır (Keneş, 2012:16,17).

Öte yandan Taguieff'e göre, paradoksal olarak ırkçılık, ırk veya kültür, zihniyet, gelenekler ve dinler, v.s yani "özgünlükler" veya "kollektif kimlikler" kelimeleriyle ifade edilebilir. Bu türde ırkçılık sadece kültürü

biyolojileştirmez aynı zamanda biyolojik olanı da asimile edebilir (Taguieff, 1999:209). Taguieff ırkçılığı “ayırıcı ırkçılık (*discriminatory racism*)” ve “farkçı ırkçılık (*differentialist racism*)” olarak iki kategoriye ayırmaktadır. “Ayrımcı ırkçılık” biyolojik ırkçılık olarak da bilinen, klasik ırksal önyargı teorisi çerçevesinde anlaşılabilir bir kavramken, “farkçı ırkçılık” ise grup kimliğinin “saflığını” koruma ve onaylama zorunluluğunu esas alır. Kültürlerin karışmasını kritik bir hata olarak damgalar ve bir dışlama sistemi (ayrı gelişme/reddetme) ile bir imha sistemi (apartheid ve soykırım) arasında bocalar (Taguieff, 1999:209,210).

Benzer şekilde Balibar da, yeni ırkçılık kavramından hareket ile “farkçı-ırkçılık”lara vurgu yapar. Balibar’a göre “*Yeni-ırkçılık, "sömürgelemeden kurtuluş" çağına, eski sömürgelemlerle eski metropoller arasındaki nüfus hareketlerinin tersine çevrilişi, insanlığın tek bir siyasal alan içinde parçalanışı çağına ait bir ırkçılıktır.*” Bu yeni tür ırkçılık, göç karmaşıklığını merkeze alır ve “ırksız ırkçılık” çerçevesi içerisinde yer alır. Baskın tema, biyolojik soyaçekim değil, kültürel farklılıkların aşılması olduğu üzerine kuruludur. Farklı hayat tarzları ve geleneklerin bağdaşmazlığını savunan bu ırkçılığı, Balibar bu yüzden farkçı-ırkçılık olarak adlandırmayı uygun bulmaktadır. Farkçı ırkçılık ise ona göre, “...mantıksal açıdan, ırkçılık ve ırkçılık-karşıtlığı arasındaki çatışmadan ders alınmış, toplumsal saldırganlığın nedenlerine siyasal olarak müdahale edebilecek gibi görünen bir meta-ırkçılık ya da “ikinci konum” adlandırabileceğimiz türden bir ırkçılıktır.” (Balibar, 2007:32-34).

Yeni ırkçılığı, modern ırkçılık olarak isimlendiren Todorov, aslında onun daha çok "kültüralizm (culturalism)" olarak betimlendiğini dile getirir. Ona göre fiziksel ırk ile dilsel, tarihi veya psikolojik ırk yer değiştirmiştir. Bunun anlamı hepsi olmasa da atalarının belli özelliklerini paylaşan guruhlara atıf yapan, üzerinde uzlaşının olduğu "ırk" teriminin ve dolayısıyla ırkçılığın ilk önerisinin terk edilmesi demektir. Ancak bu durum ırkçılığın, ırka verdiği rolün yok oluşu demek değildir. Çünkü günümüzde ırkçı davranış ve düşünceler devam etmektedir, sadece bu davranış ve düşünceleri meşrulaştıran söylem değişmiştir. Bu söylem ise ırkçılığa hitap etmekten ziyade, milliyetçi veya kültürelci doktrin veya “farklılık hakkı” na hitap etmektedir (Todorov 2001:70). “Yeni Irkçılık” ta genlerin kültürel kodlar ile değişime uğradığı fikriyle, yabancı düşmanlığı doğal bir şekilde üretilir. Bu yapı, herhangi bir gruptaki topluluğun “biz” olarak “diğerlerine” karşı olan duygularını ifade eden sosyal bir tutum olan etnosentrizmden beslenir (Cox, 2001:72).

Özellikle, 1970’li ve 1980’li yıllarda Batı Avrupa’da artan göç ve göçmen hareketliliği, bu kavramın popüleritesini arttırmıştır. Önceleri işçi gücü gereksinimiyle, gelişmekte olan veya üçüncü dünya ülkelerinden hükümetler arası iş birliği ve sözleşmelerle “misafir işçi” statüsünde gerçekleşen bu göçler, “misafir işçilerin” geri dönmeleri, ailelerini getirmeleri, uyum sorunları ve kalıcı olmalarıyla, problem teşkil etmeye başlamıştır. Bunun nedeni ise yaşanan toplumsal yozlaşmaların, iç

karışıkların veya ekonomik bozulmaların faturasının Avrupa kültürüne uyum sıkıntısı çeken göçmenlere kesilmesi ve bir nevi göçmenlerin günah keçisi tayin edilmesidir. Bu durum ise farklı kültürden olan bu insanlara karşı yabancı korkusu veya düşmanlığı olarak bilinen zenofobinin ve ırkçılığın yeni formu olan kültürel ırkçılığın yükselmesine sebebiyet vermiştir. Bu yabancı düşmanlığı ise yine yeni ırkçılığın nesnelere olarak kabul edilen hakim grup dışında kalan göçmen, mülteci veya yerli olmayan sonradan gelenlere yönelmektedir. Dolayısıyla yabancı düşmanlığı da entosentirizmden beslenmekte, yerli kültür üstün, modern ileri olarak kabul edilirken “öteki” yabancı addedilen bireylerin kültürleri, aşağılanmakta ve hor görülmektedir. Biyolojik çeşitlilikten çok, farklı kültürlerle yönelen bu düşmanlık, bu nedenlerle farklılıkçı ırkçılık veya ırksallaştırılan topluluklara yönelen düşmanlık olarak da yorumlanmaktadır. Bu durum yeni ırkçılık olarak adlandırılan olguyu daha fazla ön plana çıkarmaktadır. Entegrasyon krizleri veya kültürler arası çatışma olarak da değerlendirilen bu durumlar, “bu kötüye gidişi durdurma”, “milli kimliğe sahip çıkma” gibi gerekçelerle özellikle göçmenlere ve kültürel değerlerine yönelen popülist aşırı sağ partilerin, eğilimlerin ve radikal örgütlerin yükselişini de hızlandırmaktadır. Bu gruplar -medyanın da desteği ile- ürettikleri öteki retoriği ve nefret söylemleriyle, yaşanan sosyal, siyasal, ekonomik sorunlardan ülke içindeki yabancıları sorumlu tutmakta ve çok kültürlülük olgusuna zarar vermektedirler. Aynı zamanda ürettikleri nefret söylemleri, seçim başarıları için bir araç olarak kullanılmakta, bu durum ise her geçen gün, göçmenlere yönelen öfke, karşıtlık ve nefret suçlarını arttırarak onları yeni ırkçılığın muhatabı kılmaktadır. Bu tutumların güvenlik kaygısı ile 11 Eylül saldırılarından sonra özellikle terörist ilan edilen Müslüman göçmenlere yöneldiği bilinmektedir.

5. “YENİ İRKÇILIK” NE KADAR “YENİ”?

Bir bütün olarak ırkçılık ideolojisi incelenirken eski, yeni sıfatlarıyla kavramlaştırılması, aslında çok boyutlu olan bu olgunun tarihsel, siyasal ve toplumsal gelişmelere ve yeniliklere göre dönüşümü hakkında da bize ipucu verir. “Yeni ırkçılık” ne kadar “yenidir”? sorusu da ırkçılığın serüveninde ve dönüşümünde tartışılan önemli konudur. Yenilik iddialarını sorgulayan Miles, “19. ve 20. yüzyıllardaki “bilimsel ırkçılığın”, biyolojik niteliklerden kaynaklanmak ile beraber, her zaman kültürel/ulusal karakter ve benzersizlik davranışı etrafında döndüğünü ve her zaman ırkçı ve milliyetçi söylemler arasında güçlü bir bağ bulunduğunu” savunur (Miles’tan akt. Rattasi, 1997:71). Ayrıca, Miles’e göre, ırkçılık tarihsel bir olaydır ve ona yönelik bir açıklamanın da tarihsel bir boyutu olmalıdır. Yeni ırkçılık gerçekten yeni olsa bile, “eski” bir ırkçılığı izleyecektir. Bu yüzden her iki ırkçılığında açıklanması gerektiğini vurgulayan Miles, 20. yüzyıl sonundaki kapitalist sosyal oluşumlara özgü belli nitelikler varsa bile, bunların tek başına çağdaş ırkçılıkları açıklayamadığını ve bu ırkçılıkların benzersiz olmadığını belirtir (Miles, 1997:243).

Balibar ise, “Bir “Yeni İrkçilik” Var mı?” sorusunu sorduğu makalesinde, esas gücünü, sahte-biyolojik bir ırk kavramından almayan bir ırkçılığın hep var olduğunu, bunun prototipinin ise antisemitizm olduğunu öne sürmektedir. Ona göre, “*Aydınlanma çağı Avrupa’sında, hatta Reconquista ve Enginizyon İspanyası’nın dinsel Yahudi düşmanlığına getirdiği, devletçi ve milliyetçi sapmadan bu yana belirginleşmeye başlayan modern antisemitizm, daha o zamandan, “kültürcü” bir ırkçılıktır.*” Bu nedenle Balibar antisemitizmi üst düzeyde “farkçı” ırkçılık olarak kabul eder. Ona göre günümüz farkçı ırkçılığı biçimsel olarak birçok akımdan genelleştirilmiş bir antisemitizm gibidir. Bu düşünceden yola çıkarak Balibar, örnek olarak Fransa’da günümüz Arap fobisini açıklamanın öneminden bahseder. Çünkü bu fobi beraberinde “*Avrupalılıkla bağdaşmayan “dünya görüşü” ve evrensel ideolojik egemenlik girişimi olarak bir İslam imajını, oradan da “Araplığın” ve “İslamlığın” kasıtlı olarak birbirine karıştırılmasını beraberinde getirir*” (Balibar, 2007:35,36).

Diğer taraftan, Özbek de kavramın yeni bir tanımlama olarak algılanmasına, değişik dönemlerde araştırmacıların, filozofların “yeni ırkçılık” belirlemesini ele alış tarzının yol açtığını savunmaktadır. İrkçilik ideolojisindeki değişim ise bu yeni kavramlaştırma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Artık, aşağı bir ırkın varlığından söz edilmemesi, bunun yerine kökenlerinden dolayı bir başka kültür dünyasına bağlı insan guruplarının işaret edilmesi, ayrıca bu kültürel özelliklerin aşılabilir olduğu tespitiyle, farklı kültürlerden gelen insanların benzer olmadıkları ve olamayacakları temellendirilmeye çalışılmaktadır (Özbek, 2012:121). Vardar’a göre de yeni ırkçılığın en belirgin özelliği, klasik ırkçılığın eşitsizlikçi ve hiyerarşiye dayalı “ırk” kategorisinin yerine “kültür” kategorisini yerleştirmiş olmasıdır. Kültür kategorilerinin sınırları ise mutlaklaştırılmış kültürel “fark”la belirlenmektedir. Bu farklar, hiyerarşiye dayalı olmasa da hedef, birimlere ayrılmış kültürlerin saflaştırılmasıdır. Yeni ırkçılıkta, “kendi gibi olmak”, “kendine dönmek”, “öteki”nin de “kendi gibi kalmasını sağlamak” anlayışları kimlik farkının mutlaklaştırılmasının doğal bir sonucudur (Vardar, 2004:114). Biyolojik-eski ırkçılıktan kültürel-yeni ırkçılığa evrilen süreçte ırkçılık, biyolojik aşağılamayla yabancıyı kontrol altında tutma veya imha etme politikasından uzaklaşarak geri gönderme, ayırma ve tecrit etme biçimlerine yönelmiştir. Bunun nedeni ise küreselleşme, haberleşme ve göçün ulusal kimliği tehdit etmesi karşısında, ırkçılığın bir savunma hareketine dönüşmesidir (Taş, 1999:55). Taş’ın ifadeleriyle “*geleneksel ırkçılar bir ırkın üstünlüğüne duydukları inancın propagandasını yaparken, yeni ırkçılar ırklar ve kültürlerarası farklılığın propagandasını yaparlar*”. Ayrıca yeni ırkçılar, göçmenlerin kültürlerinde var olan özelliklerin, Avrupa kültürüyle hiçbir durumda uyum sağlayamayacağı tezini savunarak yabancıların entegre edilmelerini istemezler. Çünkü onlar, “*kirli ve gürlütcüdürler, yerlere tükürür, tıraş olmazlar, çocukları insanlara, kanunlara saygısızdır ve bunlar büyüyünce esrar kaçakçısı, gangster, esrarkeş olurlar.*” Ayrıca kültürel ırkçı

düşüncelerle, yerli halk, sosyal adalet sistemlerinin “*sekiz-on çocuğu olan ve iki-üç eşle yaşayan*” insanlara bakmak için kurulmadığını ve göçmenlerin kısa zamanda, kendi sosyal refah devletleri sayesinde vergilerinden çalarak zengin olduğuna inanır. Etnosentrik bir içeriğe sahip bu bakış açısıyla, yabancı düşmanlığı artar ve “ötekilerin” kültürleri hor görülür ve aşağılanır (Taş, 1999:75,76).

Sumbas'ın ifadeleriyle “*klasik ırkçılığın düşmanı, biyolojik özellikleriyle ırktan/kendi grubundan farklı olduğu düşünülen “aşağı/hakir” kabul edilen öteki ırklar olduğu için “ötekiyi” belirlemek daha kolay ve basitti.*” İrksal olarak tasnif veya sınıflandırmanın bilimsel geçerliliğini yitirmesi ise bu basit ilişkiye zarar vermiştir. İrkçılığın dönüşmesi ise, “*kapitalist ilişkiler, küreselleşme, göç gibi nedenlerle aynı hinterlandı ve rantı paylaşmak zorunda kalan farklı kültür, din ve geçmişe sahip insanların birbiriyle daha yakından ilişkiye girmesi*” yoluyla olmuştur. Bu yüzden, yeni ırkçılığın “ötekileri”, farklı ırklardan başka kültürel, dinsel, coğrafyasal ve geçmişsel bağlarla birbirine bağlanmış olan etnik grupları, dinsel toplulukları ve bu özellikler çerçevesinde tanımlanan göçmenleri içine alacak şekilde genişlemiştir. Etnomerkezcilik ve kültüralizm, ise yeni ırkçılığı yabancı düşmanlığı düşüncesi çerçevesinde desteklemektedir (Sumbas, 2009:267).

Kısaca, yeni ırkçılık “ırksız ırkçılık” olarak değerlendirilen, ayrımcı ve dışlayıcı yönüyle “farkçı ırkçılık” olarak gelişen bir olgudur. Onu biyolojik ırkçılığın yerini alan veya tamamen farklı bir kavram olarak düşünmemek gerekir. İrk kavramının insanlar için tedavülden kalkmasından ve ırk tasniflerinin bilimsel olarak geçerliliği yitirmesinden sonra, yeni ırkçılık, genel olarak ırkçılığın kültürel olarak farklı olanlara karşı ötekileştirme ve düşmanlaştırma versiyonu olarak ortaya çıkmıştır. Yani yeni ırkçılık, çok boyutlu bir olgu olan ırkçılığın, kültürel yönden farklı olma boyutunun, biyolojik olarak farklı olma boyutunun önüne geçmiş ve dönüşmüş halidir. Bu yönüyle biyolojik ırkçılıktan bir kopuşu temsil etmemektedir ve her ne kadar bilimsel bir geçerliliği olmasa da, günümüzde biyolojik ırkçılık da zihinlerde, söylemlerde ve eylemlerde varlığını sürdürmektedir. İşte bir yeni versiyonu olan yeni ırkçılık ise günümüzde yükselişini gözlemlediğimiz, muğlak, sınırları belirsiz bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Yeni ırkçılığa eklenen veya onu geliştiren ve dönüştüren olgular olarak küreselleşme, göç, yabancı düşmanlığı, popülist aşırı sağ partiler ve eğilimlerin de zincirleme bir bağının olduğu yadsınamaz gerçeklerdir. Günümüzde yoğun olarak göçmenlere veya farklı kültür ve değerleri olanlara karşı, nefret suçları ile kendini en yüksek çitada gösteren bu olgunun, ne kadar sinsi olduğu ve hangi tür vahim olaylara sebebiyet verebileceği de kestirilememektedir.

Sonuç

17. yüzyılda modern anlamda kullanılmaya başlanan ırk kavramı, yeryüzündeki insan çeşitliliğini, farklı biyolojik özellikler kıstas alınarak sınıflandırmada en önemli araç olmuştur. Coğrafi keşiflerle başlayan ve

farklı toplumların daha fazla karşılaşması ve karşılaştırılmasıyla artan, bu tasnif şekilleri, deri rengi, kafatası, göz, saç, burun şekli vb. gibi ölçütlere göre oluşturulan bilimsel ırk kuramları ile çeşitlenmiş ve biyolojik ırkçılığın oluşmasına neden olmuştur. Dönemin emperyalist ve kapitalist kaygılarıyla, Rönesans ve Reform hareketlerinin seyrinin kesişmesi ise “modern, ileri, efendi” addedilen Batı toplumlarından, biyolojik ve kültürel özellikleriyle farklı görülen yerli halklarının, “geri, vahşi, barbar, köle” gibi yaftalamalarla değerlendirilmesine sebebiyet vermiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda üretilen ve bilimsel geçerliliği günümüzde olmayan çeşitli ırk kuramlarının, dönemlerinde değişmez gerçeklikler olarak kabulü ise özellikle sömürge faaliyetlerinde kullanılmıştır. Dinin yerini bilimin aldığı ve bilimin adeta kutsandığı bu dönemlerde, bu ırkçı görüşlerin etkisiyle, farklı fiziksel ve kültürel özelliklere sahip milyonlarca insan, köleleştirilmiş, insan altı varlıklar olarak görülmüş, aşağılanmış, dışlanmış, ötekileştirilmiş ve soykırma uğratılmıştır.

18. ve 19. yüzyıllarda hâkim olan biyolojik ırkçılık ideolojisi, 20. yüzyılda genetik biliminin gelişmesi ve çeşitli hiyerarşideki “insan ırkları” kuramlarının çürütmesiyle etkisini kaybetmeye başlamıştır. Bu durum ise elbette zihinlere yüzyıllar boyunca etki eden biyolojik ırkçılık olgusunu, bir anda silip atmada başarısız kalmıştır. Aşağı-üstün, geri-ileri gibi yaftalamalar özellikle insanların farklı biyolojik özellikleri karşısında, söylem ve eylem boyutlarıyla etkisini sürdürmeye devam etmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısında, II. Dünya Savaşının acı deneyimlerinden sonra tarihin tozlu sayfalarında yerini alacağı düşünülen biyolojik ırkçılık ideolojisi “yeni” bir görünümle tekrar zuhur etmiştir. Bu dönemde, yine “ırk olmadan ırkçılık olmaz düşüncesinden”, “ırksız ırkçılık” çerçevesinde değerlendirilen ırkçılık türüne geçiş gözlemlenmiş ve bu, en genel şekilde “yeni ırkçılık” olarak adlandırılmıştır. Bu türde artık ırkçılık, sadece biyolojik ayırım ve sınıflandırmalarla tanımlanmakla kalmayıp, kültürel, psikolojik, tarihsel, dinsel, sosyolojik boyutların eklenildiği ayrımcılık, dışlama, ötekileştirme, nefret söylemleri ve suçlarını içererek sınırlarını genişletmiştir. Özellikle küreselleşme ve göç hareketlerinin hızlanması ile refah seviyesi yüksek Batı ülkelerine giden göçmenler, popülist aşırı sağ parti, radikal gruplar ve medya organlarının yönlendirmeleriyle, bu yeni ırkçılığın muhatabı olmaktadır.

Bütün bu gelişmeler, bir ideoloji olarak eski biyolojik ırkçılıktan kopuş ve ayrılığı temsil etmekten ziyade, ırkçılığın tıpkı canlı bir organizma gibi dönem şart ve yapılarına göre evrimini gözler önüne sermektedir. Eski-yeni kavramlaştırmalarındaki süreklilik, bu organizmanın ötekileştirici, dışlayıcı, düşmanlaştırıcı ve yok edici pratikleri ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu aynı zamanda, biyolojik veya kültürel olsun ırk kavramının geçerliliğe bakılmaksızın, farklı toplumların sürekli bir karşılaştırmaya tabi tutulduğu bilgisini de bize verir. Bu yüzden çok boyutlu bir olgu olan ırkçılık, geçmişte insanları farklı fiziksel ve biyolojik özelliklerle sınıflandırma ve hiyerarşiye tabi tutma ile ön plandayken, yeni

sıfatıyla, farklı toplumların farklı kültürel özellikleriyle ayrıştırmalarında etkili olmaya ve yükselmeye devam etmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, M. (2019). "Antisemitizm ve Nazizm". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Cilt:12, Sayı:68. s.286-297.
- Aşar, S. (2009). *İrk ve İrkçilik Üzerine Tartışmalar ve Yeni İrkçilik*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balibar, E. (2007). "Bir Yeni-İrkçilik Var mı?" E. Balibar ve I. Wallerstein. (Editörler). *İrk, Ulus, Sınıf: Belirsiz kimlikler* (Çev.: Nazlı Ökten). İstanbul: Metis Yayınları, 27-40.
- Banton, M. (2001). "The Idiom of Race". Les Back and John Solomos (Eds.) *Theories of Race and Racism*. London: Routledge. pp. 51-63.
- Bernasconi, R. (2011). *İrk kavramını kim icat etti? Felsefi düşüncede ırk ve ırkçılık*. (Çev. Z. Direk, İ. Esiner, T. Meriç ve N. Okten). İstanbul: Metis Yayınları.
- Boas, F. (1940). *Race, Language and Culture*. New York: The Free Press (The Macmillan Company).
- Cox, O. (2001). "Race Relations: Its meaning, beginning and progress". Les Back and John Solomos (Eds.) *Theories of Race and Racism*. London: Routledge, pp. 71-78.
- Fenton, S. (2001). *Etnisite: İrkçilik, sınıf ve kültür*. (Çev. N. Şad) İstanbul: Phoenix Yayınevi.
- Fontette, F. D. (1991). *İrkçilik*. (Çev: H. Karyol). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Heywood. A. (2014). *Siyasi İdeolojiler*. Ankara: Adres Yayınları.
- Keneş, H.Ç. (2012). "Biyolojik Mitten Kültürel Mite: "Yeni" İrkçilik Nedir?". *Dipnot Üç Aylık Sosyal Bilim Dergisi*, Sayı 9. 5-25.
- Kevles, D. J. (1999). "Eugenics and human rights." *BMJ* 319 Vol:(7207): 435-438
- Kolbert, E. (2018). "Dış Görünüş". *National Geographic Türkiye, İrk Özel Sayısı*, Nisan 2018.No.202. 54-67.

- Lavalette, M. and Penketh, L. (Eds). (2014). *Race, Racism and Social Work: Contemporary issues and debates*. Chicago: Policy Press. pp.9,12
- Malik, K. (1996). *The Meaning of Race: Race, History and Culture in Western Society*. New York: Palgrave.
- Miles, R. (1997). “Günümüz Avrupasında İrkçılığı Açıklarken”. S. Westwood ve A. Rattansi (Editörler). *İrkçilik, Modernite ve Kimlik*. (Çev: Sevdâ Akyüz). İstanbul: Sarmal Yayınları, 231-268.
- Miles, R. (2000). *İrkçilik*. (Çev. Sibel Yaman). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Mosse, G. (1999). “Eighteenth-Century Foundations”. Martin Bulmer and John Solomos (Eds). *Racism*. New York: Oxford University Press Inc.. pp.40-49.
- Omi, M. and Winant, H. (2002). “Racial Formation”. Philomena Essed and David Theo Goldberg (Eds.). *Race Critical Theories: Text and Context*. Malden: Blackwell Publishing, pp.123-145.
- Özbek, M. (1979). *İnsan ve İrk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özbek, M. (2015). *İrklara Veda, Yaşasın Biyolojik ve Kültürel Çeşitlilik*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Özbek, S. (2003). *İrkçilik*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Özbek, S. (2012). *İrkçilik*. İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Özel Özcan, M.S. (2020). *Uluslararası Alanda İmparatorlukların Hikayesi: Rusya Federasyonu Örneği*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özener, B. (2017). *İnsan Çeşitliliği: İrksal Farklılıklar mı, Evrimsel Adaptasyonlar mı?* İstanbul: Alfa Bilim.
- Poliakov, L. (2011). *Ari Miti: Avrupa’da İrkçi ve Milliyetçi Fikirlerin Tarihi*. (Çev. Y. Kaya ve A. Yıldırım). Ankara: Epos Yayınları.
- Rivera, M.B.C. (2019). “Race and Human Variation”, *University of Cambridge*, <http://explorations.americananthro.org/wp-content/uploads/2019/09/Chapter-13-Race-and-Human-Variation-3.0.pdf> (Erişim Tarihi, 16.03.2020).
- Rubiés, J. P. (2013). Race, Climate and Civilization in the Works of François Bernier. *Purusārtha*, (31), 53-78.
- Rütsche, B. (2013). Öjeni ve Anayasa: Özgür Hukuk Devletinde Ebeveynlerin Öjenik Taleplerinin Düzenlenmesi. (Çev: Melike Belkıs

Aydın). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20. Yıl Özel Sayısı.235-250.

Somersan, S. (2004). *Sosyal Bilimlerde Etnisite ve Irk*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Somersan, S. (2013). “İrkların Olmadığı Bir Dünyada Irkçılık.” Çayır K. ve Ceyhan M. A. (Der.). *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 199-211.

Sumbas, A. (2009) “Batı Avrupa’da Yükselen Yeni Irkçılık Üzerine Bir Deneme”, *Alternatif Politika*, Eylül 2009, Cilt 1, No:2, ss. 260-281.

Şenel, A. (1984). *Irk ve Irkçılık Düşüncesi*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Taguieff, P. A. (1999). “ The New Cultural Racism in France”. Martin Bulmer and John Solomos (Eds). *Racism*. New York: Oxford University Press Inc. pp.206-213.

Taş, M. (1999). *Avrupa’da Irkçılık*. İstanbul: İmge Yayınevi.

Tatlı, A. (2008). *Evrin ve Yaradılış*. İstanbul: Nesil Yayınları.

Todorov, T. (2001). “Race and Racism”. Les Back and John Solomos (Eds.)*Theories of Race and Racism*. London: Routledge, pp. 64-70.

Toprak, Z. (2012). *Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji*. İstanbul: Doğan Yayınları.

Vardar, D. (2004). *Aşırı Sağdan Popülist Radikal Sağ’a, Fransa Örneği*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Yılmaz, F. (2008). *Avrupa’da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı*. Ankara: Usak Yayınları.

Winant, H. (1997). “İrkçi Oluşum ve Hegemonya: Küresel ve Yerel Gelişmeler”. S. Westwood ve A. Rattansi (Editörler). *İrkçilik, Modernite ve Kimlik*. (Çev: Sevda Akyüz). (Eserin orijinali 1994’de yayımlandı). İstanbul: Sarmal Yayınları, 323-351.

Extended Abstract

The concept of race is a multidimensional and controversial concept that many disciplines examine. The discussion of the concept of race for humans has paved the way for biological racism and has increased the popularity of the concept over time. After the invention of the concept of the human race, various racial theories have been introduced by taking the phenotypic features such as skin color, skull shape, eyes, hair, nose, and

these theories have been an important factor in classifying people. In addition, different philosophical interpretations of these racial theories played an important role in the consolidation of biological racism. As a result of all these developments, with the scientific legitimacy provided by these theories, Western societies considering themselves as modern forward have marginalized, excluded and destroyed other societies that regard as being different from them. In the literature, the concept of racism has been prolonged to be defined by different names such as old / classical / scientific / biological racism and new / discriminatory / cultural racism, etc. However, the concept of "race" is the most important determinant and factor in these naming convention. Since the acceptance of the concept of race as a biological phenomenon for humans constituted the old biological racism, "new racism" emerged within the framework of "racism without race" in the middle of the 20th century, after the concept of "human race" was scientifically refuted. This does not mean a break; instead, it points to the evolution of racism as an ideology, influenced by scientific, social, economic and political changes in the historical process.

The concept of race generally refers to hereditary concepts such as lineage, generation, and is used to refer to people who are considered to share the same physical and biological characteristics. In the 17th century, François Bernier (1625-1688), for the first time, used the concept of race in the modern sense as "the connoisseur of the concept of lineage, species and for analytical classification". Bernier classified the diversity of people in different geographies by keeping physical features such as skin color and face shape in the foreground. With scientific efforts intensified in the 18th and 19th centuries, different societies around the world were examined by many scientists according to phenotypic features such as skin color, hair, nose, height, skull, and thus various racial classifications were made and racial theories were produced. These theories, most of which are not valid today, paved the way for a scientific infrastructure for biological racism. The most important of the pioneers who produce these race theories are known as Linnaeus, Blumenback, Buffon, Lamarck, Camper, Retzius, Morton, Darwin, Mendel, Galton. Race theories put forward by these scientists was accepted as unchangeable realities in those conditions and significantly increased biological racism. Another factor that raises biological racism in these periods is the philosophical interpretations of racial theories that increased due to the developments such as geographical discoveries, Reform and Renaissance. These interpretations, which were significantly influential for placing biological racism in the minds and for the establishment of discrimination practices, were made by enlightenment thinkers, although they did not cover all thought systems. While Gobineau, Chamberlain, and Kossina pioneered this process with their biological racist theories. Philosophers such as Kant, Herder, Voltaire, Montesquieu, Hume and Hegel also played an important role in the spread of biological racism with their comments and ideas about "different human races". In the second half of the

20th century, especially after the discovery of DNA and the announcement that all people share the 99.9 percent similar genetic, "race" lost its instrumentalist role in separating and subjecting hierarchy.

After the discriminatory, exclusionary and otherising role of race concept discussed on the basis of biological racism was scientifically refuted, the phenomenon of "new racism" became more visible. The new racism is called "differentialist racism" by Pierre-Andre Taguieff, while Etienne Balibar calls it "racism without race " or "cultural racism". The concept was used for the first time by Martin Barker as a response to the growing immigration problem in the UK. In his work, "The New Racism", which he wrote in 1981, Barker emphasized that it is important to be "culturally different" instead of being "biologically inferior" in this new type of racism. Therefore, in general terms, new racism is the hierarchy, marginalization, exclusion and enmity of people according to their cultural differences such as different ethnicity, language, religion. Especially after the 1960s, developments in globalization and technology and after 1970s, the increasing immigrant population in high-wealth Western societies made new racism a phenomenon. This process also accelerated the rise of populist far-right parties and far-right radical organizations that were directed towards foreigners and immigrants in society, on grounds such as "stopping economic and social abuse" in Western societies. Hate speech produced under the leadership of these groups and with the support of the media, immigrants within the country were held responsible for the social, political and economic problems experienced and thus the multicultural phenomenon was damaged. At the same time, hate speech produced increased day by day as well as xenophobia and hate crimes against migrants, making them victims of new racism.

Briefly, in old biological racism, people were classified and criticized in the light of different criteria such as skin colors and skull shapes. In new racism, humiliation and exclusion practices target people from different cultures. However, one should not think of the new concept of racism as being separate from the old biological racism. On the contrary, new racism is the version of old racism that has come to the fore a little more recently. In addition, old biological racism continues to exist in minds and actions. Recently, the version evolving from old racism emerged as a problem in the confrontation and integration of different societies with the appearance of "new racism". Therefore, although new cultural racism is called new, it is actually a transformed form of biological racism.